

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту та права

кафедра права

Юридичні механізми захисту прав і свобод людини

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни для студентів
II освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 081 «Право»

Вінниця 2016

Опольська Н.М Юридичні механізми захисту прав і свобод людини. Програма навчальної дисципліни для студентів II освітнього ступеня «магістр» спеціальності 081 «Право»– Вінниця : РВЦ ВНАУ, 2016. – 15 с.

Рецензенти: кандидат юридичних наук, доцент Письменна О.П. (Вінницький національний аграрний університет), кандидат юридичних наук, доцент Бахновська І.П. (Вінницький торгово-економічний інститут КНЕУ)

Рекомендовано до видання науково-методичною радою Вінницького національного аграрного університету (протокол № від 2016 р.)

Науково-методичний центр ВНАУ

Всі права охороняються. Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якій формі без письмової згоди Науково-методичного центру ВНАУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни, її місце у навчальному процесі.
2. Структура дисципліни та розподіл годин за темами (тематичний план).
 - 2.1. Опис дисципліни.
 - 2.2. Тематичний план.
3. Програма курсу.
4. Робоча програма дисципліни.
 - 4.1. Тематика та зміст лекційних, практичних занять та самостійної роботи студентів.
 - 4.2. Контроль та критерії оцінювання знань студентів.
5. Організація самостійної роботи студентів.
6. Список рекомендованих джерел.

ПЕРЕДМОВА

Захист прав людини належить до найгостріших проблем української дійсності. Конституційне прагнення розвивати і зміцнювати демократичну державу неможливо реалізувати без утвердження в суспільній свідомості і соціальній практиці невідчужуваних прав і свобод людини, нормативного закріплення їх гарантій. Держава зобов'язана проявляти активність у забезпеченні прав людини, у створенні матеріальних, організаційних, соціальних, політичних та інших умов для найповнішого використання людиною своїх прав і свобод через юридичний механізм їх захисту. Поняття «механізм правового регулювання», або «юридичний механізм» вживають у юридичній науці у двох неоднакових за змістом значеннях. Часто воно використовується як синонім поняття «правове регулювання», про яке вже йшлося раніше. Тому навчальна дисципліна «Юридичні механізми захисту прав і свобод людини» відіграє важливе значення підготовки юристів.

Метою вивчення цієї навчальної дисципліни є оволодіння студентами знаннями з основ механізму юридичного забезпечення прав людини, їх поглибленого розуміння та набути необхідної практики із їх застосування в подальшій професійній діяльності.

Завдання курсу:

- успішне опанування студентами теоретичним і нормативним матеріалом з питань механізму юридичного забезпечення прав людини
- розвиток вміння логічно та професійно обґрунтовувати та висловлювати свою точку в сфері застосування механізму юридичного забезпечення прав людини
- набуття навичок професійного використання юридичних понять і категорій, які застосовуються у сфері механізму юридичного забезпечення прав людини

Студент повинен вміти:

- логічно та професійно обґрунтовувати та висловлювати свою точку зору з проблематики механізму юридичного забезпечення прав людини;
- використовувати юридичні поняття та категорії, що застосовуються у сфері механізму юридичного забезпечення прав людини;
- оперувати основами правового аналізу сфери застосування механізму юридичного забезпечення прав людини.

Студент повинен знати:

- особливості механізму юридичного забезпечення прав людини та основні тенденції його розвитку;
- напрямки подальшого розвитку механізму юридичного забезпечення прав людини та впливу на нього міжнародно-правових відносин;

Структура дисципліни та розподіл годин за темами

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	галузь знань 08 «Право»	<i>Нормативна</i>	
		Рік підготовки:	
		1	
Індивідуальне науково-дослідне завдання Курсова робота 30 годин	спеціальності 081 «Право»	Семестр	
Загальна кількість годин - 90		1	
		Лекції	
		16 год.	
		Практичні, семінарські	
		14 год.	
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Індивідуальні завдання: 30 год.	
		Вид контролю: іспит	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр		

Категорії здобувачів вищої освіти: магістри 081«Право». Мова навчання: українська мова. Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою kafedrapravo@meta.ua

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 90 год. ауд./ 30 год. с.р.с. 60 / 30 к.р.

Тематичний план

Теми	Кількість годин					Форма контролю	
	Всього годин	З них				Для ауд. роб.	Для сам. роб.
		Лекції	Практ.	СРС	МК		
1. Історичні передумови сучасної концепції забезпечення прав і свобод людини	10	2	2	6		УО	КТ
2. Механізм забезпечення прав і свобод людини	8	2	2	4		ПО	Т
3. Типологія прав людини. Співвідношення понять права, свободи, інтереси людини	10	2	2	6		УО	ППЗ
4. Реалізація прав та свобод людини і громадянина в Україні	8	2	2	4		УО	ПО
5. Права і свободи людини як предмет міжнародного права	9	2	1	6		УО	Т
6. Міжнародно – правовий механізм забезпечення прав і свобод людини	7	2	1	4		Т	ДУ
7. Регіональні системи забезпечення прав і свобод людини	19	2	1	16		УО	ПО
8. Європейська система захисту прав людини	1	2	1	14		УО	ПО
Разом	90	16	14	60		УО	ПО
						Іспит	

3. ПРОГРАМА КУРСУ

Тема 1. Історичні передумови сучасної концепції забезпечення прав і свобод людини

Передумови виникнення та формування прав людини
Основні етапи процесу правового регулювання відносин, пов'язаних з юридичними механізмами суспільства.

Юридичні механізми захисту прав і свобод людини як наука та навчальна дисципліна. Предмет, методи та функції.

Місце предмету Юридичні механізми захисту прав і свобод людини в системі правових наук. Взаємодія предмету Юридичні механізми захисту прав і свобод людини з іншими галузями права.

Система права. Державна політика в сфері юридичних механізмів прав і свобод людини

Тема 2. Механізм забезпечення прав і свобод людини

Поняття прав і свобод людини. Класифікація прав людини. Поняття юридичні механізми.

Правовий режим юридичних механізмів.

Правове регулювання відносин щодо окремих видів свобод людини.

Тема 3. Типологія прав людини. Співвідношення понять права, свободи, інтереси людини

Співвідношення утвердження забезпечення, реалізації, прав і свобод людини. Визначення механізму забезпечення прав і свобод людини. Механізми правового регулювання, реалізації, захисту, дотримання прав і свобод людини. Статична і динамічна складова механізму забезпечення прав і свобод людини.

Тема 4. Реалізація прав та свобод людини і громадянина в Україні

Поняття, категорії групи, покоління прав і свобод.
Мораль, справедливість і право як сфери реалізації прав і свобод людини.
Гідність, правові інтереси, потреби людини в спектрі прав і свобод людини.
Конституційна реформа в Україні та шляхи удосконалення механізму забезпечення прав і свобод людини. Національна стратегія України у сфері прав і свобод України: стратегічні напрямки як орієнтири реального забезпечення прав і свобод людини.

Тема 5. Права і свободи людини як предмет міжнародного права

Права людини як предмет окремих галузей міжнародного права. Функції, принципи та стандарти міжнародного права захисту прав людини та основних свобод. Система міжнародного захисту прав людини та основних свобод.

Тема 6. Міжнародно-правовий механізм забезпечення прав і свобод людини

Міжнародні органи як суб'єкти механізму забезпечення прав і свобод людини. Особливості застосування міжнародно-правових норм щодо забезпечення прав в Україні. Міжнародно-правові документи з прав людини. Всесвітні. Регіональні. Міжнародно-правові організації з прав людини. Всесвітні. Регіональні. Міжнародно-правові стандарти прав людини та законодавство України.

Тема 7. Регіональні системи забезпечення прав і свобод людини

Регіональні стандарти в галузі прав, свобод та обов'язків людини, і громадянина; імплементацію (втілення) аналізованих регіональних стандартів прав, свобод та обов'язків людини в національне право України; регіональні форуми прав та свобод людини; забезпечення цими форумами, регіональних стандартів прав та свобод людини в Україні.

Тема 8. Європейська система захисту прав людини

Міжнародні гарантії прав людини; загальнолюдські (всесвітні), регіонально-континентальні. Основні міжнародні акти-документи у сфері прав людини: Загальна декларація прав людини, Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Міжнародний Пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Міжнародна Конвенція про ліквідацію усіх форм расової дискримінації 1966 р., Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р., Конвенція про права дитини 1989 р.

4. Контроль та оцінювання знань студентів

Критеріями оцінки знань студентів під час усних та письмових відповідей з курсу є:

- повнота розкриття питання;
- використання основної та додаткової літератури (нормативно-правових актів, підручників, навчальних посібників, журналів тощо);
- логіка викладення матеріалу, культура мови, емоційність та переконаність;
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки.

Студенти ознайомлюються з критеріями оцінювання знань перед початком викладання дисципліни.

Максимальна сума балів з навчальної дисципліни, яку отримує студент протягом семестру дорівнює 100 балам.

Якщо студент: засвоїв теоретичний зміст дисципліни; оволодів відповідними практичними навичками та вміннями, набув здатність використовувати їх; виявив сукупність усвідомлених знань щодо об'єкта на основі розуміння його в системі певної науки та міждисциплінарних зв'язків; аргументовано і логічно формулював висновки та робив узагальнення за питанням/темою, глибоко і всебічно розкривав зміст питань, які обговорювалися; вільно оперував науковими термінами та поняттями, викладав матеріал літературною мовою; постійно готувався до навчальних занять; виявив творчі здібності та вміння виконувати індивідуальні та колективні завдання, самостійно здобувати знання, знаходити відповідні джерела інформації; здійснював підготовку завдань за допомогою різних технічних засобів та програмних продуктів; працював із додатковою літературою, Інтернет-ресурсами; своєчасно та якісно виконав усі передбачені програмою дисципліни завдання, брав участь у наукових заходах (олімпіадах, студентських наукових конференціях, науково-дослідній роботі кафедри),

але допускав при усних або письмових відповідях, тестуванні окремі неточності, студент після закінчення семестру може отримати від 90 до 100 балів, що відповідає оцінці "А" за шкалою ECTS.

Якщо студент: засвоїв теоретичний зміст дисципліни в повному обсязі та оволодів практичними навичками та вміннями; творчо підходив до вирішення завдань, вільно розв'язував їх; доказово розкривав основні положення теми; повно, чітко та логічно відповідав на поставлені питання, показав розуміння сутності теорій, понять, предметів, явищ тощо; викладав матеріал літературною мовою, оперував науковими термінами та поняттями; виявив здатність практично оцінювати окремі факти, явища, процеси; виконав усі передбачені

програмою дисципліни завдання, у т.ч. модульного контролю та з самостійного опрацювання,

але недостатньо використовував додаткову літературу; при усних відповідях не досить повно й аргументовано викладав матеріал, під час письмового тестування допускав окремі помилки, студент після закінчення семестру може отримати від 82 до 89 балів, що відповідає оцінці "B" за шкалою ECTS.

Якщо студент: засвоїв теоретичний зміст дисципліни в повному обсязі; оволодів практичними навичками й вміннями; зіставляв, узагальнював, систематизував інформацію; давав повну, розгорнуту та аргументовану відповідь на поставлені питання; доказово розкривав основні положення теми та зміст питань, що обговорювались; формулював висновки з окремих питань; виконав завдання, передбачені програмою дисципліни, у т.ч. індивідуальне завдання, завдання модульного контролю та з самостійного опрацювання,

але допускав окремі помилки при тестуванні; виявив деякі недоліки при усних відповідях; не виявив належної активності при обговоренні питань, старанності при виконанні завдань для самостійної роботи; недостатньо використовував додаткову літературу; виконав індивідуальне завдання, не дотримуючись вимог до оформлення, не виявив до нього творчий підхід, студент після закінчення семестру може отримати від 75 до 81 балів, що відповідає оцінці "C" за шкалою ECTS.

Якщо студент: засвоїв значну частину теоретичного матеріалу; виявив знання і розуміння основних теоретичних положень дисципліни; аналізував певні процеси /явища/, показники; відповідав на питання, які обговорювались на занятті; формулював висновки з окремих питань; виконав завдання модульного контролю, індивідуальне завдання,

але допускав окремі помилки при усних відповідях, тестуванні; не виявив належної активності при обговоренні усних питань, старанності при виконанні завдань для самостійної роботи, недостатньо використовував додаткову літературу; виконав не всі завдання для самостійної роботи; виконав індивідуальне завдання, не дотримуючись вимог до оформлення, студент після закінчення семестру може отримати від 69 до 74 балів, що відповідає оцінці "D" за шкалою ECTS.

Якщо студент: засвоїв основні теоретичні положення дисципліни; на значну частину матеріалу давав репродуктивні відповіді; виконав окремі завдання модульного контролю та індивідуальне завдання,

але допускав значну кількість суттєвих помилок при усних та письмових відповідях, тестуванні; не розумів сутності питань; не виявив належної активності на заняттях, старанності при виконанні завдань для самостійної роботи; недостатньо використовував основну та додаткову літературу; не брав

участь у виконанні колективних завдань, студент після закінчення семестру може отримати 60-68 балів, що відповідає оцінці "E" за шкалою ECTS.

Якщо студент: фрагментарно оволодів теоретичними питаннями, що становить незначну частину навчального матеріалу, поверхнево розкривав зміст питань, які розглядалися, не проявляв активності при їх обговоренні; допускав суттєві помилки при усних та письмових відповідях; поверхнево ознайомився з рекомендованою літературою; виконав індивідуальне завдання та завдання для самостійної роботи, не дотримуючись вимог до оформлення; не виконав завдання модульного контролю, студент після закінчення семестру може отримати від 35 до 59 балів, що відповідає оцінці "FX" за шкалою ECTS.

Якщо студент: оволодіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання та відтворення окремих фактів, предметів, явищ тощо; поверхнево розкривав зміст питань, які розглядалися, не виявив активності при їх обговоренні; допускав суттєві помилки при усних та письмових відповідях, тестуванні: на підсумковому занятті не зміг розкрити зміст окремих питань, передбачених програмою дисципліни; поверхнево ознайомився з рекомендованою літературою; не виконав завдання для самостійної роботи та індивідуальне завдання; не брав участь у виконанні колективних завдань; не виконав завдання модульного контролю, студент після закінчення семестру може отримати від 1 до 34 балів, що відповідає оцінці "F" за шкалою ECTS.

За підсумками вивчення даного курсу виставляється комплексна оцінка, яка враховує такі види контролю:

1. За лекційні заняття – 1 бал (з урахуванням матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання, для кращого сприйняття лекції)
(15 занять * 1 бал) = 15 балів
2. За кожне практичне заняття – 2 бали
(14 занять * 2 бали) = 28 балів
3. Самостійна робота студента оцінюється у 15 балів
(підготовка та захист рефератів, виконання індивідуальних творчих завдань, підготовка методичних матеріалів, участь у наукових конференціях, публікація наукових статей тощо).
4. Контрольна робота - 12 балів.
5. Іспит – 30 балів:
 - 1) теоретичне питання репродуктивного характеру – 10 балів;
 - 2) теоретичне питання аналітично-творчого характеру – 10 балів;
 - 3) практична частина – 10 балів.
6. Підсумковий результат: поточний контроль (70 балів) + іспит (30 балів) = 100 балів.

5. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Останнім часом самостійна робота студентів посідає все більш важливе місце. Вона підвищує відповідальність тих, хто навчається, формує навички працювати самостійно і здобувати знання та використовувати їх при аналізі процесів, що відбуваються у навколишньому світі та особистому житті людини, дозволяє більш ефективно розвивати творче мислення, формувати характер.

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу з психології та виконання індивідуальних завдань може виконуватися у бібліотеці вищого навчального закладу, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах (лабораторіях), а також в домашніх умовах.

Самостійна робота базується на визначенні конкретних завдань кожному студенту та на контролі за їх виконанням.

Перевірка завдань здійснюється викладачем під час практичного заняття або на індивідуальних консультаціях.

Самостійна робота студентів під час вивчення курсу складається з таких форм:

- визначення основних понять теми та складання їх тлумачного словника;
- опрацювання лекційного матеріалу та конспектування першоджерел до відповідної теми;
- самостійне вивчення окремих теоретичних питань;
- підготовка рефератів та доповідей;
- підготовка до практичних занять та виконання практичних завдань;
- проведення комп'ютерної самодіагностики та інтерпретація отриманих результатів;
- робота у мережі Інтернет та за комп'ютером;
- підготовка виступів, доповідей на науково-практичні конференції, симпозіуми, круглі столи тощо;
- підготовка до друку тез доповідей та наукових статей;
- розв'язання практичних завдань;
- підготовка до іспиту.

Орієнтовні питання до підсумкового самоконтролю з курсу

1. Загальна характеристика юридичного (правового) механізму
Елементи та умови функціонування механізму: функції елементів,
норми права, юридичні факти, правовідносини, акти реалізації.
2. Суб'єкти правовідносин із забезпечення прав і свобод людини.
3. Зміст і співвідношення механізмів забезпечення, реалізації, захисту,
дотримання прав і свобод людини
4. Визначення механізму забезпечення прав і свобод людини.
5. Механізми правового регулювання, реалізації, захисту, дотримання
прав і свобод людини.
6. Статична і динамічна складова механізму забезпечення прав і свобод
людини.
7. Людина як об'єкт і суб'єкт в механізмі забезпечення прав і свобод
людини.
8. Людина - найвища соціальна цінність, критерії визначення.
9. Людина – об'єкт і суб'єкт забезпечення прав і свобод.
10. Визначення прав і свобод людини.
11. Поняття, категорії групи, покоління прав і свобод людини.
12. Мораль, справедливість і право як сфери реалізації прав і свобод
людини.
13. Гідність, правові інтереси, потреби людини в спектрі прав і
свобод людини.
14. Значимість верховенства права в механізмі забезпечення прав і
свобод людини.
15. Сутність верховенства права як основи механізму забезпечення
прав і свобод людини.
16. Принципи верховенства права і їх впровадження в процес
забезпечення прав і свобод людини.
17. Перспективи удосконалення механізму забезпечення прав і
свобод людини через призму верховенства права.
18. Президент держави в механізмі забезпечення прав і свобод
людини.
19. Повноваження Президента України щодо забезпечення прав
людини.
20. Гарантування прав і свобод людини як конституційна функція
Президента України.
21. Функції Верховної Ради України як суб'єкта механізму
забезпечення прав і свобод людини.
22. Законодавчі повноваження Верховної ради щодо прав і свобод
людини.
23. Функції Верховної ради щодо забезпечення прав і свобод людини
(установча, контрольна, координуюча та ін.)

24. Органи виконавчої влади як суб'єкти механізму забезпечення прав і свобод людини.
25. Розподіл функцій щодо забезпечення прав і свобод людини відповідно системи органів виконавчої влади.
26. Повноваження та відповідальність посадових осіб органів виконавчої влади в механізмі забезпечення прав і свобод людини
27. Судові органи в механізмі забезпечення прав і свобод людини.
28. Роль Конституційного суду України в механізмі забезпечення прав і свобод людини.
29. Забезпечення судами прав і свобод людини в системі кримінального судочинства
30. Забезпечення судами прав і свобод людини в системі цивільно-правового судочинства

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: учебник: в 4 т. / Г. Н. Андреева, И. А. Андреева, А. Ш. Будагова и др.; [отв. ред. Б. А. Страшун]. – 2-е изд., доп. – М.: БЕК, 1995. – Т. 1-2: Общая часть. – 778 с.
2. Матузов Н. И. Правовая система и личность / Н. И. Матузов. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1987. – 294 с.
3. Кушніренко О. Г. Права і свободи людини та громадянина: навчальний посібник / О. Г. Кушніренко, Т. Г. Слінько. – Х.: Факт, 2001. – 437 с.
4. Словарь-справочник по праву / [сост. А. Ф. Никитин]. – М.: Акалис, 1995. – 140 с.
5. Воеводин Л. Д. Конституционные права и обязанности советских граждан / Л. Д. Воеводин. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 300 с.
6. Мордовець А. С. Социально-юридический механизм обеспечения прав и свобод человека и гражданина / А. С. Мордовець; [под. ред. Н. И. Матузова]. – Саратов, 1996. – 228 с.
7. Теория государства и права: учебник для вузов / [под ред. проф. В. М. Корельского и проф. В. Д. Перевалова]. – [2-е изд., изм. и доп.]. – М.: ИНФРА-М – НОРМА, 2000. – 616 с.
8. Малеин Н. С. Повышение роли закона в охране личных и имущественных прав граждан / Н. С. Малеин // Советское государство и право. – 1984. – № 6. – С. 41-45.
9. Рабінович П. М. Права людини і громадянина у Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень) / П. М. Рабінович ; Академія правових наук України. – Х.: Право, 1997. – 63 с.
10. Синюкова Т.В. Юридические гарантии реализации прав и обязанностей советских граждан (Вопросы теории): автореф. дисс. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Т. В. Синюкова. – Свердловск: Полиграфист, 1986. – 19 с.
11. Эбзеев Б. С. Конституционные основы свободы личности в СССР / Б. С. Эбзеев. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1982. – 137 с.
12. Патюлин В. А. Государство и личность в СССР (Правовые аспекты взаимоотношений) / В. А. Патюлин. М.: – Наука, 1974. – 246 с.
13. Колодій А. М. Права людини і громадянина в Україні: навч. посіб. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.
14. Конституционный статус личности в СССР / [Б. Н. Топорин, Л. Д. Воеводин, В. С. Шевцов и др.]. – М.: Юрид. лит., 1980. – 256 с.
15. Толкачев К. Органы внутренних дел в механизме обеспечения личных конституционных прав и свобод граждан: монография / К. Толкачев, А. Хабибуллин ; [М-во внутр. дел РСФСР, Уфим. высш. шк.]. – Уфа: Уфим. ВШ МВД РСФСР, 1991. – 168 с.
16. Про Засади державної політики України в галузі прав людини: Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1999 р. // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 35. – С. 303

Інформаційні ресурси

1. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://kmu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.
3. <http://ccu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України.
4. <http://president.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Президента України.
5. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
6. <http://www.konspect.com> - Навчальний портал «Готуємось до занять»
7. <http://www.osvita.org.ua/> - Освітній портал
8. <http://student.pp.ua/load> - Студентський портал України